

Problematische verzamelaars

José van Beers & Kees Hoogduin (red.)

Uitgeverij Boom | Amsterdam

© 2012, J.B.C. van Beers en C.A.L. Hoogduin p/a Uitgeverij Boom, Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van de artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission from the publisher.

Vormgeving omslag:	Eelko van Iersel
Verzorging binnenwerk:	image realize
Foto's binnenwerk en beeld omslag:	Luuk Muller
Drukwerk:	Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 6105 012 0

NUR 770

www.uitgeverijboom.nl

Voorwoord

Iedereen kent wel iemand die meer dan normaal verzamelt. Of misschien bent u zelf wel iemand die moeilijk afscheid kan nemen van spullen.

Verzamelen kan een leuke hobby zijn. Problematische verzamelaars zijn geen mensen die ‘leuk’ verzamelen. Ze verzamelen spullen in zulke hoeveelheden dat zij eronder bedolven dreigen te worden. Om al deze spullen te kunnen bewaren, nemen zij desnoods grote financiële, sociale en functionele beperkingen voor lief. Vaak bewaren problematische verzamelaars ook heel veel spullen waarin wij geen waarde zien. Als buitenstaander begrijpen wij dat niet. Waarom zou je jezelf zo tekortdoen ten behoeve van waardeloze spullen?

Problematische verzamelaars kennen geen grenzen in het verzamelen. De omgeving ondervindt daarvan de gevolgen; kinderen lijden eronder, familie en vrienden maken zich zorgen, burens ervaren overlast en de huiseigenaar ziet zijn pand verkommeren. Professionals die worden ingeschakeld, zoals thuisbegeleiders, GGD en ggz, worden geconfronteerd met het gegeven dat problematische verzamelaars het afwijkende van hun manier van verzamelen niet of slechts ten dele inzien.

Problematisch verzamelen is in het buitenland al jarenlang bekend als *hoarding*. Er zijn speciale klinieken, er wordt onderzoek gedaan, er zijn zelfhulpboeken en websites waarop iedereen de nodige informatie kan vinden. Hoewel het probleem ook in Nederland veel voorkomt, is dit alles hier (nog) niet. Dit is het eerste Nederlandstalige boek over dit onderwerp.

In dit boek kunt u lezen hoe smal de grens is tussen ‘normaal’ en problematisch verzamelen, hoe verzamelen uit de hand kan lopen en bij wie in het bijzonder. Wat zijn kenmerken? Welk onderzoek is er tot nu toe gedaan? Het probleem wordt van verschillende kanten belicht: Waarom zou je jezelf met een problematische verzamelaar bemoeien? Hoe moet dat dan? En moet je dat wel (altijd) doen? Elke situatie en elke verzamelaar is weer anders.

In dit boek worden vragenlijsten beschreven waarmee de diagnose kan worden gesteld en de ernst bepaald. Diverse behandelmethoden worden besproken, evenals de mogelijkheden die de wetgever ten dienste staan in geval van onaanvaardbare risico's. Deze tekst wordt ondersteund door praktijkvoorbeelden.

Effectieve hulpverlening aan problematische verzamelaars begint bij begrip, betreft alle factoren die een rol (kunnen) spelen erbij en geeft aan samenwerking een sleutelrol. We hopen dat dit boek hier een aanzet voor geeft.

José van Beers en Kees Hoogduin

Inhoud

Voorwoord	v
1 Als de vloeren het maar houden	13
<i>Jaco Berveling</i>	
1.1 Verzamelen en hoarden: de overeenkomsten.....	14
1.2 Verzamelen en hoarden: de verschillen.....	16
1.3 Wat de verzamelaar drijft.....	18
1.4 Wat de hoarder drijft.....	23
1.5 Samenvatting.....	25
2 Wat is problematisch verzamelen?	29
<i>Randy Frost en Elizabeth Rosenfield</i>	
2.1 Belangrijkste kenmerken van verzamelen.....	30
2.2 Diagnostische classificatie.....	31
2.3 Begin, verloop en verspreiding.....	33
2.4 Cognitief gedragsmodel.....	35
2.5 Familiariteit.....	37
2.6 Samenvatting.....	38
3 Wetenschappelijk onderzoek naar hoarding	41
<i>Nienke Vulink</i>	
3.1 Historie, symptomen en diagnose.....	42
3.2 Beloop.....	44
3.3 Epidemiologie.....	44
3.4 Neuropsychologisch onderzoek.....	45
3.5 Comorbiditeit.....	45
3.6 Afbeeldend hersenonderzoek.....	46
3.7 Oorzaken.....	47
3.8 Behandeling.....	48
3.9 Samenvatting.....	49
4 Hoe herken je een hoarder?	53
<i>Marijda Fournier, Anneke van den Maagdenberg en Daniëlle Cath</i>	
4.1 Diagnostiek van hoarding.....	54
4.2 Comorbiditeit.....	57
4.3 Hulpvraag.....	58
4.4 Diagnostisch instrumentarium.....	58
4.5 Samenvatting.....	62

5 De gevolgen van hoarding	67
<i>Emma Struis, Wieke van der Lugt en Marjon van Aalten</i>	
5.1 Hoarding en het publieke (maatschappelijke) domein.....	67
5.2 Hoarding en het private domein: de zorgen voor het individu.....	73
5.3 Samenvatting.....	79
6 Bemoeizorg bij problematische verzamelaars	83
<i>Maurits Verster</i>	
6.1 Oordeels(on)bekwaamheid.....	83
6.2 Technieken.....	87
6.3 Korte- en langetermijneffecten.....	90
6.4 Persoonlijkheidsstoornissen.....	91
6.5 Teamwork.....	91
6.6 Samenvatting.....	92
7 Kan een hoarder veranderen?	95
<i>Martin Appelo</i>	
7.1 Wat is motiveren?.....	96
7.2 Welke motieven hebben mensen om (niet) te veranderen?.....	97
7.3 Wat zijn voorwaarden om duurzaam te veranderen?.....	99
7.4 Hoe kun je een hoarder motiveren om duurzaam te veranderen?.....	100
7.5 Ambivalentie bij het motiveren van hoorders.....	103
7.6 Socratisch motiveren als professionele oplossing.....	104
7.7 Samenvatting.....	105
8 Behandelopties voor problematische verzamelaars	109
<i>Satwant Singh</i>	
8.1 Zelfhulpprogramma's.....	110
8.2 Individuele cognitieve gedragstherapie.....	113
8.3 Groepstherapie.....	114
8.4 'Stap voor stap'-benadering.....	122
8.5 Samenvatting.....	123
9 Aan de slag met de thuisbegeleider	127
<i>Ingrid Talen</i>	
9.1 Geen ziekte-inzicht en begeleiding opgedrongen.....	128
9.2 Geen ziekte-inzicht, maar wel last van verzamelgedrag.....	130
9.3 Ziekte-inzicht en behandeling.....	134
9.4 Samenvatting.....	137

10	Handen uit de mouwen	143
	<i>Hilde Verdijk</i>	
10.1	Werkgebied.....	144
10.2	Oplossingen voor zes oorzaken van hoardinggedrag.....	146
10.3	Leerstijlen.....	152
10.4	Veiligheid.....	153
10.5	Samenvatting.....	158
11	Hoarders en hun sociale context	161
	<i>Linda Vriend</i>	
11.1	Voorgeschiedenis.....	162
11.2	De gevolgen.....	163
11.3	Valkuilen voor hulpverleners.....	165
11.4	Stadia van hoarding en de neerwaartse spiraal.....	167
11.5	Samenvatting.....	171
12	Gedwongen hulpverlening, tot welke prijs?	175
	<i>Jos Jongeleen</i>	
12.1	Vrijwillige zorg versus drang/dwang.....	175
12.2	Binnentreden in een woning.....	177
12.3	Gedwongen schoonmaak van een vervuilde woning.....	178
12.4	Ontbinding van de huurovereenkomst.....	180
12.5	Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van brand.....	181
12.6	Inbeslagname van verwaarloosde en mishandelde dieren.....	183
12.7	Onderbewindstelling.....	184
12.8	Samenvatting.....	186
13	Over verzamelpassie en de mate van levensvreugde	189
	<i>Kees Boom</i>	
13.1	De buitenwereld.....	189
13.2	Mijn voorgeschiedenis.....	191
13.3	Tot slot.....	194
	Bijlagen	
1	Saving inventory – revised (SI-R).....	197
2	Compulsive acquisition scale (CAS).....	200
3	Saving cognitions inventory (SCI).....	201
4	Scorelijst voor hygiëne en veiligheid van de leefomgeving bij woonhygiënische problematiek (Checklist WHP).....	202

Literatuur	207
Personalia	219

Als de vloeren het maar houden

1

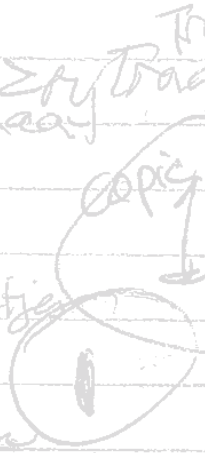
NK/

Zat 17/9 '11 MKD 61 50 32 kwadra
Aft 18/9

13¹⁷
15,0

1+5=6

William 29 laminaar 29y Traa

- F staande schemerlamp
melk klopper / bb schaafje bloemen zoetjes

alle thee soorten ook over datum

alle schoeren draad verleng snoeren / bloemen gas
aansteker / gas vul sprays / dia's spullen alle
rook en rookverwante spullen filters rollen

soort / dienbladen / lege medicijn-supplement
potjes / alle drogisten spel cremes wattips

toilet tassen / alle kleine water flesjes + d
medicinale zalf + cremes, ook over datum

poezen spullen eten, kussen (op zolder

alle enveloppen met postcodes van mijn gestu

alle kaarten v alle gelegenheden / buren
boekenuleggers / vided's etc

kladblad schrift bleknoot al of niet bes

stoelkussens, alle, ook v map / ligbed kuss

prulle bakken / glazen voorwerpen /

pindakoas

scharen / naaispullen (alles) zoek ik zelf v

1 Als de vloeren het maar houden

Wanneer verzamelen een probleem wordt

Jaco Berveling

In 1976 sleept de Rotterdamse reinigingsdienst enorme hoeveelheden troep uit een kleine woning in de wijk Spangen. De buurtbewoners kijken met open mond toe hoe twee flinke grofvuilcontainers worden gevuld met fietswielen, fietssturen, kastdeuren, drukwerk en heel veel goedgevulde vuilniszakken. De eigenaar van al die spullen is de schrijver en dichter Cornelis Bastiaan Vaandrager (1935–1992). In de ogen van Vaandrager zijn de fietssturen en alle andere voorwerpen bepaald geen grofvuil. Hij ziet het als een met zorg vergaarde verzameling waar hij jaren aan heeft gewerkt.

Vaandrager werd ooit gezien als een aanstormend literair talent. Critici stelden zijn debuutroman *Leve Joop Massaker* uit 1960 op één lijn met de boeken van Gerard Reve en Hugo Claus. Vaandrager, of Vaan, zoals hij zichzelf ging noemen, is echter nooit doorgebroken. In de jaren zestig werd hij een grootgebruiker van speed en andere geestverruimende middelen. De schrijver kiest bewust voor een leven vol drugs, maar dat kost hem wel zijn geestelijke gezondheid. Zijn verslaving maakt hem tot een achterdochtige en luidruchtige man, maar hij trekt ook op een andere manier de aandacht. Vaandrager ontpopt zich tot de ultieme verzamelaar. Als kind verzamelt hij al fanatiek sigarettenmerken. In de loop der jaren breidt hij dat uit met kleine plastic voorwerpen en stickers.

Begin jaren zeventig loopt het uit de hand. De hoeveelheid fietsonderdelen en andere verzamelde voorwerpen hebben enorme proporties aangenomen en hij wordt uit zijn huis gezet. Vaan is een tijdje dakloos, maar hervat in zijn nieuwe huisje weer het verzamelen. Nu begint hij met schroefjes en moertjes. Een collectie die snel wordt aangevuld met kapot meubilair, op straat gezette kleding, boeken, tijdschriften en papier. Alles wat hij nog de moeite waard vindt gaat in een boodschappenwagentje mee naar huis. Dit gaat jaren zo door, totdat de straatarme schrijver en dichter in 1992 eenzaam en uitgeput in een Rotterdams ziekenhuis sterft (Schenke, 2005).